

Retningslinjer for udarbejdelse og administration af nationale korte navne ('NKN') til skærmvisning af laboratorieinformation.

Redigeret 26-09-2024

Assist Pro redigeret - ingen redaktionelle ændringer 29-10-2024

Udarbejdet af MedComs NKN-arbejdsgruppe (2007- 2010) Arbejdsgruppens deltagere:

Peter Felding, KPLL
Inge Kolle, KBA Region Sjælland
Erik D. Lund, Region Syddanmark og DSKB
Simon Lykkeboe, KBA Region Nordjylland
Ulla Magdal, Sundhedsstyrelsen og C-NPU
Kurt Rasmussen, Lægepraksis Skødstrup
Margit Rasmussen, KBA Region Sjælland og MedCom (formand)
Kim Varming, KIA Region Nordjylland og DSKI

Sidst revideret af Sundhedsdatastyrelsens NKN-arbejdsgruppe 2019:

Lars Engers Pedersen (NKN-kontakt for DSKB)
Marie Louise Christiansen (NKN-kontakt for DSKF)
Kim Varming (NKN-kontakt for DSKI)
Marianne Kragh Thomsen (NKN-kontakt for DSKM)
Karen Grønskov (NKN-kontakt for DSMG)
Flemming Wibrandt (NKN-kontakt for DSMG)
Niels Jørgensen (NKN-kontakt for DAS)
Ulla Magdal Petersen (Sundhedsdatastyrelsen)
Helle Møller Johannessen (Sundhedsdatastyrelsen)
Young Bae Lee Hansen (Sundhedsdatastyrelsen)

Indhold

Formål	3
Art, omfang og begrænsninger for NKN	3
Administration af NKN.....	3
Hvilke NKN-koder kan udarbejdes.....	4
Håndtering af henvendelser og ændringsforslag.....	4
Koordinering med NPU-terminologien	5
Vedligeholdelse af NKN og af retningslinjer for sprog og drift	5
NKNs form.....	5
Komponent.....	7
System.....	10
Specialespecifikke afvigelser fra NPU-stavemåde	11

Formål

De nationale korte navne (NKN) er udarbejdet under MedCom 'Delprojekt 6', hvis formål er beskrevet sådan:

...at etablere en fælles landsdækkende navngivning med korte – klinisk anvendte – navne som supplement til de lange officielle NPU-navne og anbefale en præsentationsrækkefølge af de hyppigste analyser, der findes i NPU-tabellen. Kortnavnene skal indgå i NPU-tabellen og konsekvent anvendes i præsentationen af svar på sundhed.dk, så man altid bruger samme navne og kan genkende rækkefølgen af analyserne.

...

En revideret og udvidet kortnavntabel udarbejdes i samarbejde med klinikere, indarbejdes i Sundhedsdatastyrelsens officielle NPU-tabel og skal som minimum anvendes ved visningen af svar på sundhed.dk. Svarene vises i dag i vidt forskellig rækkefølge og sammenhæng i de elektroniske systemer, og ikke to sygehuse eller lægesystemer viser dem i samme præsentationsform. Det gør det vanskeligt at overskue, hvilke analyser der er udført.

...

Nærværende retningslinjer for drift og sproglig udformning har til formål at sikre, at NKN-samlingen kan vedligeholdes stabilt og teknisk konsistent og bevare sin kliniske relevans.

Art, omfang og begrænsninger for NKN

NKN er udarbejdet med henblik på visning af laboratorieresultater på sundhed.dk. Det tilstræbes at de også kan anvendes generelt i det danske sundhedsvæsen ved skærmvisning af laboratorieresultater i en klinisk kontekst, fx i elektroniske journalsystemer.

Den typiske brug vil være i kumulerede oversigter over laboratorieresultater, hvor der er behov for at danne sig et klinisk overblik over mange data på en begrænset plads.

- NKN skal beskrive 'den undersøgte egenskab' i et sprog, der er fagligt relevant for en klinisk bruger af laboratorieresultatet.
- NKN skal formidle overordnet forståelse af laboratorieresultaternes kliniske relevans, men behøver ikke at formidle den fulde definition af resultatets art, idet der altid i skærmfunktionen skal være adgang til resultatets formelle definition ('NPU-betegnelsen').
- Samme NKN kan referere til flere NPU-/DNK-koder. En NPU-/DNKkode kan kun referere til ét NKN.

Administration af NKN

NKN administreres og publiceres af Sundhedsdatastyrelsen i forbindelse med publikationen af den danske udgave af NPU-terminologien.

De nationale specialeforeninger (videnskabelige selskaber) for de forskellige laboratorieområder godkender de sproglige retningslinjer for udarbejdelse af NKN, og godkender, evt. efter tilretning, hvert enkelt NKN inden for deres område, inden det publiceres, via udpegede kontaktpersoner fra hver enkelt forening.

Hvilke NKN-koder kan udarbejdes

- Der udarbejdes kun NKN for begreber defineret i NPU-terminologien (NPU-koder) eller i dens danske ekstension (DNK-koder).
- Der udarbejdes kun NKN for aktive (ikke lukkede) NPU-/DNK-koder anvendt i Danmark
- Der kan kun registreres ét NKN til en NPU-/DNK-kode

NKN blev initialt udarbejdet ud fra en samlet fortegnelse udarbejdet af MedCom over NPU-koder i brug i 2007 i Danmark på større laboratorier.

Håndtering af henvendelser og ændringsforslag

Ved oprettelse af nye NPU-koder efter ønske fra danske brugere initierer Sundhedsdatastyrelsen altid oprettelse af et NKN, og sender et forslag til den relevante nationale specialeforening til autorisation.

Oprettelse af nye NKN eller revision af eksisterende NKN kan derudover ske efter opfordring fra laboratorier og andre brugere af NPU-terminologien, fra specialeforeningerne, eller fra Sundhedsdatastyrelsen selv.

Forslag om etablering af nye NKN eller ændringer i de eksisterende NKN indsendes til Sundhedsdatastyrelsen via e-mail til labterm@sundhedsdata.dk.

Sundhedsdatastyrelsen udarbejder forslag i overensstemmelse med de sproglige retningslinjer.

Forslag der overskrider de tilladte 35 karakterer, forkortes som hovedregel ikke fra Sundhedsdatastyrelsens side; de fremsendes, sammen med evt. yderligere information eller forslag fra den oprindelige henvendelse, til den relevante nationale specialeforening til vurdering og tilretning. Specialeforeningen vurderer forslaget kliniske forståelighed og egnethed som udtryk for arten af resultatværdier, og kan godkende forslaget, eller ændre udformningen, evt. i dialog med kontaktpersoner fra de andre specialer, eller Sundhedsdatastyrelsen.

Specialeforeningen har den endelige afgørelse om udformning af NKN.

Hvilken forening der er den relevante i hvert enkelt tilfælde afhænger af den internationale specialeangivelse, som er knyttet til NPU-koden.

Specialeforening	NPU specialekoder
Dansk selskab for klinisk biokemi (DSKB)	CLC (Clinical Chemistry) ALL (Clinical Allergology) TAH (Thrombosis and Hemostasis) TOX (Toxicology)
Dansk selskab for klinisk mikrobiologi (DSKM)	MIC (Clinical Microbiology)
Dansk selskab for medicinsk genetik (DSMG)	MBG (Molecular Biology and Genetics), undtaget genanalyser der omfatter blodtyper, HLA-typer, thrombocyttyper, og neutrofilocyttyper
Dansk selskab for klinisk farmakologi (DSKF)	CLP (Clinical Pharmacology)

Dansk selskab for klinisk immunologi (DSMI)	IMM (Clinical Immunology and Blood Banking) MBG koder der omfatter blodtyper, HLA-typer, thrombocyttyper, og neutrofilocyttyper
Dansk Andrologisk selskab (DAS)	RAF (Reproduction and Fertility)

Godkendte NKN publiceres sammen med den danske udgave af NPU-terminologien, med en angivelse af, hvilken national specialeforening der har godkendt hvert enkelt NKN.

Koordinering med NPU-terminologien

Der bør ikke i et NKN indføres information, der ikke er belæg for i NPU-koden, fx oplysning om undersøgelsens indikation eller teknik, administrative oplysninger, eller ikke-autoritative referencer som firmanavne.

Ændring af en NPU-/DNK-kodes skriveform kan medføre ønske om tilretning af skrivemåden for NKN. Ved sproglige ændringer i NPU-terminologien kan Sundhedsdatastyrelsen udarbejde og fremsende ændringsforslag til den relevante specialeforening.

NKN for udgåede NPU-koder bevares af hensyn til visning af journalinformation kodet med disse koder. De kan udsøges i NPU-databasen (www.labterm.dk) på samme måde som udgåede NPU-koder. Sundhedsdatastyrelsen sørger for at videreføre NKN for udgåede NPU-/DNK-koder til en eventuel NPU-/DNK-erstatningskode med samme betydning.

Vedligeholdelse af NKN og af retningslinjer for sprog og drift

Hvert 3. år sender Sundhedsdatastyrelsen en oversigt over alle NKN, og de gældende retningslinjer, til de relevante nationale specialeforeninger for laboratorieområderne.

Foreningerne gennemgår NKN registreret til deres fagområde, og reviderer dem ved behov.

Foreningerne kan foreslå ændringer i nærværende retningslinjer for udformning og drift af NKN.

Revision af retningslinjerne foretages af Sundhedsdatastyrelsen og vedtages efter høring af alle de relevante nationale specialeforeninger for laboratorieområderne.

NKNs form

Et NKN kan have op til 35 karakterer.

NKN opbygges sådan:

Komponent;System

Brugere kan lokalt vælge at præsentere delene i omvendt rækkefølge:

System-Komponent

Som hovedregel følges skrivemåden for komponent, system (og evt. egenskabsart, hvor den medtages) for den tilsvarende NPU-/DNK-kode. Dog kan en specialeforening vælge egen ortografi.

Skrivemåden kan eventuelt forkortes, enten for at opnå et mere forståeligt udtryk eller for at komme under grænsen på 35 karakterer.

Der anvendes stort begyndelsesbogstav for første bogstav af både komponentdelen og systemdelen, og lille bogstav for egenskabsarten, hvor den er medtaget.

Oplysning om egenskabsart og enhed udelades som hovedregel.

Natrium;P

Acetoacetat;U

Amitriptylin+Nortriptylin;P

Egenskabsarter

Enkelte egenskabsarter og specifikationer til egenskabsarten medtages og placeres som en del af komponenten.

- Egenskabsarten '-ratio' kan medtages hvis den er almindelig klinisk sprogbrug og anses for nødvendig for genkendelsen af NKNs betydning.

Albumin-ratio;Csv/P

Apolipoprotein-ratio B / A1;P

- Entitisk: egenskabsarten 'entitisk vol.' for cellevolumina gengives med '-volumen (middel)'
- Egenskabsarten 'entitisk stofm.' for cellers stofindhold gengives med '-indhold' Specifikationen (mikr.) medtages altid.
- Specifikationen (MOM) medtages altid.
- For koagulations- og fibrinolysefaktorer og deres hæmmere medtages specifikationerne (koag.), (enz.), (imm.) og (ligand) – kan dog udelades i '35-nød'
- For Hydrogencarbonat medtages specifikationen '(aktuel)', hvor den forekommer, og specifikationen (pCO₂ = 5,3 kPa; 37 °C) gengives med '(standard)'
- Egenskabsarterne 'stofm.(proc.)' og 'masse(proc.)' erstattes med hhv. 'mængde' og 'masse'.
- Specifikationen 'liste' til egenskabsarten udtrykkes som 'gruppe' og medtages altid. Den placeres uden parentes, efter komponenten og en eventuel specifikation i parentes, adskilt af et mellemrum:

Aminosyre gruppe;P

Hepatitis B virus (Ag) gruppe;P

Derudover kan andre egenskabsarter eller specifikationer medtages hvor det skønnes nødvendigt for at undgå medicinsk betydende forvekslinger, fx skalaangivelsen (0 1). For andre ordinalskalaer, angivet ved 'arb.k' kan angives (semikvant)

M-komponent (0 1);P (påvisning)

M-komponent;P (koncentrationsbestemmelse)

Albumin (semikvant);U (stixanalyse)

I allergologiske koder medtages allergenkoden i parentes efter komponentens allergennavn. For paneler, der omfatter flere allergenkoder af samme type angives et fælles foranstillet bogstav isoleret foran alle tilhørende talværdier.

Akacie (t19)-IgE;P

Burfugle (e78;213;214;201;93)-IgE;P

Proprietære allergenkoder fra individuelle virksomheder medtages ikke.

Forkortelser ved '35-nød'

Der bør ikke bruges mere end én forkortelse for en komponent eller et system, og forkortelser bør så vidt muligt bruges systematisk. Det kan dog i enkelte tilfælde være nødvendigt at forkorte ét enkelt NKN anderledes eller yderligere, selv om der i øvrige NKN bruges en standardforkortelse, eller ikke forkortes.

Punktummer kan udelades, hvor de står foran et andet skilletegn (parentes eller semikolon). Følgende forkortelser kan anvendes i '35-karakterer-nødsituationer', men bør ikke anvendes generelt:

- Trach (for Trachea) – uden punktum, da det altid står i parentes (sekret til mikrobiologisk us.)
- Bronc (for Bronchus) – uden punktum, da det altid står i parentes. (sekret til mikrobiologisk us.)
- pneum.(for pneumoniae (mikroorganisme) og pneumoni)
- pulm. (for pulmonalis)
- Hb (for Hæmoglobin) – uden punktum.
- OH (for hydroxy. Med bindestreg i sammensatte ord, fx Di-OH-pregnen for Dihydroxypregnen)
- KF for Koagulationsfaktor, med efterstillet romertal, fx KF VII
- Koag. for koagulation

Hvis analyseresultatet beskriver antistoffer mod multiple allergener (et 'panel') og allergenspecifikationerne medfører flere end 35 tegn i NKN, udelades specifikationerne, og betegnelsen -panel tilføjes efter allergenangivelsen. Inhalationsantigenpanel-IgE;P

Taxonomiske navne for (mikro)organismer forkortes primært ved at forkorte speciesangivelsen, ikke genusangivelsen:

Chlamydomphila pneum. (ikke C. pneumoniae)

Komponent

Komponentens form følger som hovedregel NPU-terminologien. Komponentenspecifikationer i parentes medtages, med følgende undtagelser, som altid udelades:

- den uspecifikke procedureangivelse (proc.)
- for grundstoffer angivelsen af oksidationstrin i parentes (Calcium - ikke (Calcium(II)))
- for Hæmoglobin og Hæmoglobinderivater specifikationen (Fe)

Der indsættes blanktegn foran alle parenteser i komponenten og før og efter divisionstegn (/), af hensyn til læseligheden.

Initialismer og andre trivialnavne

Klinisk brugte initialismer for komponenten eller af en del af den kan foranstilles semikolon'et i firkantet parentes '[]'

Koag. overflade-induceret [APTT];P

Kulhydratfattigt transferrin [CDT];P

Nucleært-Ab [ANA];arb.k.;P

En omskrivning med et trivialnavn kan anvendes hvor komponenten er ekstremt lang, eller anses for helt uforståelig i klinisk sammenhæng.

Denne omskrivning skal i så fald bruges konsistent overalt, hvor komponenten optræder.

NKN-komponentnavn	NPU-kodens komponentnavn
Doubletest	(Trisomi-relateret syndrom; risiko)
Koagulationsfaktor II+VII+X	(Koagulation, vævsfaktor-induceret)
Massefylde	(Urin; rel.vol.masse(20 °C/vand, 20 °C))
Ormeæg	(Enterobius vermicularis(æg))
Døgnurin	(Urin; vol.hast.)
Svedtest	(Sved-tolerance)
Complementaktivitet, klassisk akt.	(Complementaktivitet, antistof-induceret)
Direkte antiglobulin test	(Ercs(B)—Complement+Immunglobulin)
Transplantationsforlig belastning	(P—Antistof; Forligelighed) (tolerance)

Stavemåder

Hvor NPU-terminologiens udtryk anvendes, følges som hovedregel dennes stavemåde. En specialeforening kan vælge andre ortografiske regler.

Det gælder også brug af store og små bogstaver, bindestreger og sammenskrivninger.

Entactin-IgG;P

Histidin-tRNA-ligase [Jo 1]-Ab;P

Mellemrumstegn eller semikolon (men ikke begge) foran en eventuel egenskabsart udelades, og kommaer kan udelades, hvor det ikke ændrer betydningen.

Cerebrospinalvæske farve;Csv

Amylase pancreastype;Drænv (hvor NPU har: Amylase, pancreastype)

Store og små bogstaver

Ud over begyndelsesbogstavet skal generelt anvendes små bogstaver.

Undtagelser er stoffer o.a. opkaldt efter personer, systematiske navne på organismer, 'kliniske' initialismer, og vedtagne symboler for grundstoffer, gener, protein- og blodtyper o.l.

Japansk ceder (t17)-IgE;P

Erythrocyt D ag;Erc(B)

APOB-gen;DNA

Antistoffer og antigener

Antigen gengives med 'ag' i parentes, og Antistof med 'Ab' med foranstillet bindestreg som i NPU-terminologien. Hvis der er angivet en immunglobulintype udelades 'Ab' og parenteser om immunglobulintypen.

Foranstillet Anti- anvendes ikke. Allergener navngivet efter WHO-IUIS nomenklatur oversættes ikke til artsnavne.

Cardiolipin-IgG;P

Ørred (f204)-IgE;P

Hepatitis B virus s-Ab;P

Legionella (ag);U
Hepatitis B virus (ag) gruppe;P
Can f 5-IgE;P

Betegnelsen HLA anvendes uden forklaring, mens de tilsvarende betegnelser HPA og HNA for thrombocyt- og neutrofilocytantigener forsynes med en foranstillet angivelse af celletypen
HLA-klasse II type gruppe;DNA
Thrombocyt(HPA)-Ab;P
Neutrophilocyt(HNA)-Ab;P

For autoimmune antinukleære faktorer anvendes forkortelsen ANA.
Neutrophilocytcytoplasma-antistoffer forkortes fx C-ANCA (C- for 'cytoplasmatisk' = diffust) og P-ANCA (P- for 'perifer')

Molekylærbiologi

Komponenter der identificerer gener skrives som i NPU-systemet med HUGO-symbolet.

APOB-gen;DNA

Komponenter, der identificerer specifikke alleler, benævnes som hovedregel ved cDNA sekvensen, evt. suppleret med et synonym:

FLG-gen(c.1501C>T) [R501X];DNA

FLG-gen(c.2282del4);DNA

Vitaminer

Vitaminer betegnes normalt med Vitamin [X], ikke med deres kemiske betegnelse:

Vitamin A	ikke retinol
Vitamin B2	ikke riboflavin
Vitamin B6	ikke pyridoxin
Vitamin C	ikke ascorbat
Vitamin D3	ikke cholecalciferol
Vitamin E	ikke alfa-tocopherol
Vitamin B12	ikke cobalamin

Specifikke forkortelser for bestemte komponenter og komponent-specifikationer

'Cholesterol+ester' forkortes 'Cholesterol'(eller 'Kolesterol' ved valg af 'dansk ortografi' – se nedenfor). Ved 'i HDL', 'i LDL', 'i VLDL' udelades ', i': Kolesterol HDL;P

'XX-induceret HR' forkortes 'XX HR' Avocado
HR;Baso (B)

Klokkeslæt for prøvetagning skrives uden parentes (kl. tt.mm)
Glukose kl. 01.30;B(kB)

'(frit)' skrives 'frit' uden parentes, men adskilt fra komponenten af et blanktegn

System

Systembetegnelsen skal så vidt muligt gengive alle dele af NPU-systemnavnet, eventuelt forkortet. Parenteserne bevares. Dog udelades specifikationer '(cellefri)' altid.

Kolesterol HDL;P(fPt)

Hydrogencarbonat (aktuel);P(kB)

Forkortelser for systemer

Celletyper forkortes, så NPU-betegnelsens flertals-s udelades (Erc for Ercs, osv); Basoc forkortes Baso

Immunglobulin A;Trc(B)

Protoporphyrin;Erc(B)

'Calculus' gengives altid med 'Sten': Calciumcarbonat;Sten

Systemspecifikationer med angivelse af specifikke bindingssteder forsøges reduceret til udtryk med 'mætning':

Jernmætning;Transferrin

(for Transferrin(Fe-bindingssteder; P)—Jern; stoffr. = ?)

Csv/P

Hvis systemet er spinalvæske, og koncentrationen i spinalvæsken udtrykkes i forhold til plasmakoncentrationen af samme komponent, angives systemet som Csv/P

Glukose;Csv/P (for Csv—Glukose; rel.stofk.(Csv/P) = ?)

Syst— og (spec.)

Betegnelsen '(spec.)' (NPU-terminologiens angivelse af at yderligere specifikation er påkrævet) udelades altid

Eosinofilytter;Blodfraktion

Er hele systemet uspecificeret i NPU-terminologien (Syst(spec.) —) skal der som NKN-system angives 'Syst'

Antidepressivum;Syst

Bemærk, at 'Syst—' som isoleret systemangivelse uden (spec.) forekommer ved mikrobiologiske resistensbetæmmelser, fx:

Syst—Abacavir; tærskel stofk. = ? $\mu\text{mol/l}$

For at undgå forveksling skal termen '-følsomhed' altid indgå i NKN her:

Abacavir-følsomhed;Syst

Specialespecifikke afvigelser fra NPU-stavemåde

Specialernes kontaktpersoner kan vælge at anvende en anden ortografi end NPU-terminologiens. I så fald er det specialets kontaktperson, der tilretter de forslag der fremsendes fra Sundhedsdatastyrelsen, inden de autoriseres.

Dansk selskab for klinisk biokemi

Der anvendes 'dansk stavemåde' efter følgende regler:

NPU stavemåde	Erstattes med DSKB stavemåde
alpha	alfa
bismuth	bismut
carbamid	karbamid
carnitin	Karnitin
carbonat	Karbonat
caroten	Karoten
catechol	Katekol
chlor	Klor
chol	Kol
chorio	Korio
chrom	Krom
cobalamin	Kobalamin
cocain	Kokain
collagen	Kollagen
complement	Komplement
copro	Kopro
corti	Korti
cortico	Kortiko
creatin	Kreatin
cryo	Kryo
erythro	Erytro
estr *	Østr
ethanol	Etanol
fibronectin	Fibronektin
fruct	Frukt
galact	Galakt
gluc	Gluk
glyco	Glyko
haptocorrin	Haptokorrin
lact	Lakt
lympho	Lymfo
macro	Makro
metha	Meta
micro	Mikro
myco	Myko
phenol	Fenol
phenyl	Fenyl
philo	Filo

phos	Fos
phosph	Fosf
phyta	Fyta
phytomenadion	Fytomenadion
porpho	Porfo
porphy	Porfy
protrombin	Koagulationsfaktor II
sucro	Sukro
synthase	Syntase
thallium	Tallium
thromb	Tromb

*i ord med relation til kvindeligt kønshormon